

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет філології

Кафедра слов'янських мов

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Старослов'янська мова

Освітня програма Польська мова і література

Спеціальність 035 Філологія

035.038 Філологія (Слов'янські мови та літератури (переклад
включно), перша – польська

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “27” серпня 2019 р

м. Івано-Франківськ – 2019

ЗМІСТ

1. Загальна інформація

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни „Старослов'янська мова“ складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напрямом **035033** – філологія.

Курс старослов'янської мови, передбачений навчальним планом філологічних факультетів університетів, дає теоретичні і практичні знання про внутрішні загальні й часткові закони, що діяли в найдавнішу епоху в слов'янських мовах. Він відкриває цикл історичних лінгвістичних дисциплін, а тому становить своєрідний вступ до вивчення слов'янських мов і їх історії.

Значення цього курсу для наукового з'ясування закономірностей розвитку сучасної мови особливе, оскільки знання старослов'янської мови допоможе студентам глибше і всебічніше вивчити фонетичну і граматичну систему сучасної української та й інших слов'янських мов, закономірності їх розвитку, сприятиме глибшому розумінню мовних явищ на сучасному хронологічному (синхронному) зрізі.

Старослов'янська мова своєю фонетичною системою і граматичною будовою найближче стоїть до праслов'янської (спільнослов'янської) мови, а тому вивчення її має винятково важливе значення для порівняльно-історичної граматики індоєвропейських мов. Оскільки праслов'янська мова є прамовою для сучасних слов'янських мов, то важливо знати, які саме процеси відбувалися у цій прамові, щоб уміти пояснити сучасні мовні явища. Враховуючи факт, що старослов'янська писемна мова є своєрідною ілюстрацією праслов'янської, для майбутніх філологів важливо добре засвоїти цей предмет.

Назва дисципліни	Старослов'янська мова
Викладач	Лесюк Микола Петрович, докт. філол. наук, професор
Контактний телефон викладача	+38034 259 60 63
E-mail викладача	mykola.lesiuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очна форми
Обсяг дисципліни	180 годин (36 год. лекційних, 24 – практичних, 120 – самостійне опрацювання – 6 кредитів
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/
Консультації	Регулярні, щотижня у визначений день і час

2. Анотація до курсу

Курс старослов'янської мови передбачений навчальним планом філологічних факультетів університетів. Він знайомить студентів з першою писемною (літературною) мовою слов'ян, яка виникла в другій половині IX ст. після народження Христа. Вважається, що саме старослов'янська мова найбільш повно віддзеркалює фонетичну та граматичну організацію праслов'янської мови – прамови для всіх сучасних слов'янських мов, тому цей курс вивчається на всіх слов'янських філологічних спеціальностях. Цей курс дає теоретичні і практичні знання про внутрішні загальні й часткові закони, що діяли в найдавнішу епоху, становить своєрідний вступ до вивчення слов'янських мов і їх історії, допоможе студентам всебічно вивчити фонетичну і граматичну систему сучасної української, польської, чеської та інших слов'янських мов.

3. Мета і завдання курсу

Мета: Головна мета курсу старослов'янської мови – ознайомити студентів-першокурсників з першою писемною (літературною) мовою слов'ян – старослов'янською мовою, яка виникла у другій половині IX ст. після народження Христа, навчити їх читати і розуміти тексти перших писемних слов'янських пам'яток, дати їм теоретичні та практичні знання про внутрішні загальні та часткові закони, які діяли в найдавнішу епоху, тобто в праіндоєвропейській та праслов'янській мовах.

Завдання: Основним завданням курсу є те, що він повинен служити своєрідним вступом до вивчення слов'янських мов, дати студентам уявлення про взаємозв'язок мовних явищ, їх історію, причини виникнення, домогтися, щоб студенти уміли пояснити сучасні мовні (фонетичні та морфологічні) явища в порівняльно-історичному аспекті.

4. Результати навчання (компетентності)

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми підготовки бакалавра студенти повинні:

знати: що старослов'янська мова – це перша писемна (літературна) мова слов'ян, яка служить своєрідною писемною ілюстрацією до праслов'янської мови – прамови всіх сучасних слов'янських мов, знати, які фонетичні явища властиві були праслов'янській мові, як вони рефлексувалися в сучасних слов'янських мовах, як формувалися в процесі

історичного розвитку частини мови, які граматичні категорії були їм властиві, яких змін вони зазнали в сучасних слов'янських мовах;

уміти: читати й аналізувати тексти старослов'янських писемних пам'яток, пояснити ті чи інші фонетичні та граматичні явища, зафіксовані в цих текстах, уміти відтворювати ранні праслов'янські форми будь яких старослов'янських чи сучасних слов'янських слів, пояснити історію тієї чи іншої форми.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	36 год.
практичні заняття	24 год.
самостійна робота	120 год.

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний вибірковий
другий	035 Філологія. 035.038 Філологія (Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська	перший	нормативний

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Вступ. Поняття про старослов'янську мову. Історія виникнення і розвитку старослов'янської мови. Старослов'янські азбуки. Пам'ятки старослов'янської писемності 4 год.	лекції– 4 г.	№№ 1, 3, 5	опрацювати самостійно числове значення букв кирилиці, діяльність Кирила та Методія – 20 г.		до першого практичного заняття
Тема 2. Фонетична система старослов'янської мови. Фонетична структура складу. Плавні звуки. Система голосних та приголосних звуків. Зредуковані ь, ъ , їхні позиції, зредуковані и, ы 2 / 2 = 4 год.	лекція–2 г. практ.– 2 г.	№№ 1, 3, 5	опрацювати самостійно питання про складотворчі р, л , можливі групи приголосних на поч. складу – 16 год.		до наступного практичного заняття
Тема 3.					

<p>Звукова система старослов'янської мови в порівняльно-історичному освітленні. Коротка характеристика найважливіших рис праіндоєвропейської мови. Зміни праіндоєвропейських голосних та приголосних на слов'янському мовному ґрунті. Закон відкритого складу. Монофтонгізація дифтонгів та дифтонгічних сполучень. Спрощення груп приголосних, Явище початку і кінця слова. Палаталізація приголосних 10 / 8 = 18 год.</p>	<p>лекції–10 г практ.–8 г</p>	<p>№№ 1, 3, 5,7</p>	<p>опрацювати самостійно питання про рефлексію праслов'янських фонетичних явищ у сучасних слов'янських мовах – 24 год.</p>	<p>До першої контрольної роботи.</p> <p>Контрольна робота №1 (на останньому практи. занятті з фонетики)</p>
<p>Тема 4. Зміни у фонетичній системі старослов'янської мови, відображені в писемних пам'ятках X, частково XI ст. 2 / 0= 2 год.</p>	<p>лекція–2 г.</p>	<p>№№ 1, 3, 5,7</p>	<p>опрацювати самостійно тему – 4 год.</p>	<p>до наступного практичного заняття</p>
<p>Тема 5. Морфологія, іменник 4 / 2 = 6 г.</p>	<p>лекції– 4 г. практ.– 2 г.</p>	<p>№№ 1, 3, 5,7</p>	<p>опрацювати самостійно відмінювання – 12 год.</p>	<p>до другої контрольної роботи № 2.</p>
<p>Тема 6. Займенник, прикметник, числівник 4 / 2 = 6 год.</p>	<p>лекції - 4 г. практ.- 2 г.</p>	<p>№№ 1, 3, 5,7</p>	<p>опрацювати самостійно відмінкові парадигми цих част. мови – 12 год.</p>	<p>до другої контрольної роботи</p>
<p>Тема 7. Дієслово 8 / 8 = 14 г.</p>	<p>лекц. – 8 г. практ.– 6 г.</p>	<p>№№ 1, 3, 5,7</p>	<p>опрацювати самостійно відмінювання дієприкметників – 20 год.</p>	<p>до контрольної роб.№ 2.</p>
<p>Тема 8. Синтаксис, підсумки 2 / 2 = 4 г.</p>	<p>лекція – 2,</p>	<p>№№ 1, 3, 5,7</p>	<p>опрацювати самостійно вираз. другор.</p>	<p>контр. роб. № 2.</p>

	практ. – 2		чл. речен. – 12 г.		
6. Система оцінювання курсу					
Загальна система оцінювання курсу	Вивчення курсу закінчується екзаменом, якому передують практичні заняття та дві контрольні роботи. Кожна з них оцінюється максимально в 15 балів. Крім того, на практичних заняттях кожен студент може максимально набрати ще 20 балів за відповіді. Відповіді оцінюються за п'ятибальною системою. Отже, максимально студент може набрати 50 балів. Наступні 50 балів (максимально) він може отримати на екзамені. Щоб мати допуск до іспиту, треба отримати мінімально 25 балів.				
Вимоги до письмової роботи	Екзамен відбувається у письмовій формі. У кожному білеті є п'ять завдань, кожне з яких оцінюється максимально в 10 балів. У перших двох завданнях кожне слово (написати по-старослов'янськи п'ять слів і відтворити праслов'янські форми п'яти слів). Отже, кожне слово має ціну двох балів. Неправильно відтворено слово – мінус 2 бали. Наступні три завдання мають по десять слів. Кожне неправильне слово коштує один бал. Критерії чіткі і точні. Скільки слів визначено неправильно, стільки ж знімається балів. Оцінка за іспит плюсується до підсумкової оцінки. 50-59 балів – E, 60-69 – D, 70-79 – C, 80-89–B, 90-100 – A.				
Практичні заняття	На практичних заняттях відповіді оцінюються за п'ятибальною системою. Усі оцінки плюсуються, сума ділиться на кількість оцінок і результат множиться на коефіцієнт 4. Максимально так можна набрати 20 балів.				
Умови допуску до підсумкового контролю	До підсумкового контролю допускається студент, який набрав мінімум 25 балів (з п'ятдесяти).				
7. Політика курсу					
Згідно зі статтею 58 Закону України «Про вищу освіту», науково-педагогічні працівники вищого навчального закладу зобов'язані забезпечувати викладання навчальних предметів на високому науково-теоретичному і методичному рівні. Під час лекцій та практичних занять зі старослов'янської мови викладач, роз'яснюючи важкі для засвоєння мовні факти, дотримується норм педагогічної етики, моралі, поважає гідність студентів, а до тих, кому важко засвоїти матеріал, підбирає індивідуальний підхід, дотримується сам академічної доброчесності та вимагає цього і від студентів, розвиває в них самостійність, ініціативу, творчі здібності. Як викладач, так і студенти в освітньому процесі дотримуються законів України, статуту та Кодексу честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Положення 1 і Положення 2 .					
8. Рекомендована література					
<ol style="list-style-type: none"> 1. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964. 2. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. – Київ, 1983. 3. Леута О.І. Старослов'янська мова. – Київ, 2001. 4. Леута О.І., Гончаров В.І. Збірник вправ з старослов'янської мови. – Київ, 2004. 5. Горшков А.В. Старославянський язык. – Москва, 1963, 1974. 					

6. Хабургаев Г.А. Старославянский язык. – Москва, 1974.
7. Селищев А.М. Старославянский язык Ч. I, II – Москва, 1951, 1952.
8. Беседина-Невзорова В.П. Старославянский язык. – Харьков, 1962.
9. Елкина Н.М. Старославянский язык. – 1960.
10. Иванова Т.А. Старославянский язык. – Москва, 1977.
11. Ван-Вейк Н. История старославянского языка, Москва, 1957.
12. Цейтлин Р.М. Лексика старославянского языка. – 1977.
13. Дементьев А.А. Сборник задач и упражнений по старославянскому языку. – Москва, 1975.

Викладач _____ Лесюк М.П.